

dicantur genera omnium contrariorum, quia ut in 1.º Physicorum (textu 80) dicitur, omnia contraria hoc modo se habent, quod alterum est nobilius, et alterum vilius, ita quod vilius privationem in se includit, sicut nigrum in respectu ad album, et frigidum in respectu ad calidum: propter quod in 1.º de Generatione (text. 18) dicitur, quod frigus est privatio caloris. Et per hunc modum semper alterum contrarium pertinet ad bonum et reliquum ad malum (1). Alias ad hanc rem spectantes difficultates solutas vide apud S. Thomam (2).

Quomodo
opponantur bonum et malum

Quæ cum ita sint, patet jam, quomodo malum bono opponatur; nam si sumatur bonum et malum formaliter, privative opponuntur, bonitas enim perfectionem importat, malitia vero perfectionis privationem. Si autem sumantur materialiter et concretive pro actu aut habitu bono vel malo, contrarie opponuntur, ut patet ex dictis (3). Et in hoc sensu locutus esse videtur Aristoteles (4) cum bonum et malum posuit exempla contrariorum.

ARTICULUS V.

Quænam sit causa mali.

Manicheorum
hæresis
principium
malum ingentium
ponentium

166. Celebris est hac in re Manicheorum hæresis, qui cum malum non nisi a malo exoriri posse putarent, primum aliquod principium ingenitum summe malum posuerunt, unde mala omnia, quæcumque cernimus in tota rerum universitate, manarent. Quem errorem paulo ante tenebant etiam non pauci ex Gnosticorum secta, cujus præcipui duces fuere Basilides et Saturninus (5). Et quamquam hæresis hæc passim solet in Theologia naturali refutari, hic etiam opportunissime profligatur, ut sic plana via ad investigandas mali causas paretur. Sit itaque

(1) S. Thom. 2.^a dist. 34, quæst. 1, art. 2 ad 1.um Cfr. de Potent. quæst. 3, art. 6; 3.º Contr. Gent. cap. 9; 1 p., quæst. 48, art. 1 ad 1.um; de Malo, quæst. 1, art. 1 ad 1.um;

(2) Locis nuper citatis.

(3) Vide Suarez loc. cit., n. 20; Mastr. disp. 5 Metaph., quæst. 13 art. 1., n. 309.

(4) In Prædicam., cap. 10, de Oppositis.

(5) De his vide, si lubet, Card. Gonzalez, Historia de la Filosofía, t. 1.º, paragr. 110.

167. PROPOSITIO 1.ª Repugnat malum esse a se, sed necessario causatum esse debet.

Prob. 1.º Ex superius demonstratis, unde habetur subjectum malum non posse esse actum purum nec entitatem simplicem (1). Atqui ens a se, ut nunc supponimus ex Theologia, est essentialiter actus simplicissimaque entitas. Ergo...

Malum
necessario est
causatum.

2.º Idem etiam patet, ex eo quod ens a se necessario et essentialiter est summe bonum et infinite perfectum. Atqui ens summe bonum et infinite perfectum esse malum nequit. Ergo malum non potest esse ens a se, verum necessario est causatum.

3.º Malum vel sumitur formaliter pro ipsa formali privatione, vel materialiter et concretive pro ente malo. Atqui utrovis modo sumatur malum, nequit esse a se neque increatum: non primo, quia sic malum nihil est, multoque minus potest esse ens a se ac principium aliorum. Neque etiam secundo, nam malum eo modo est ens privatum aliqua perfectione, quam deberet habere. Atqui nihil ex propria sua natura et conditione privatur perfectione sibi naturaliter debita, id enim pugnam et contradictionem implicat; sed privationes ac defectus necessario proveniunt in entibus extrinsecus, ex causis nempe, quæ in eorumdem effectiorem influunt. Ergo... Ad rem S. Thomas: *Necesse est dicere, quod omne malum aliquantulum causam habeat. Malum enim est defectus boni, quod natum est et debet haberi. Quod autem aliquid deficiat a sua naturali et debita dispositione, non potest provenire, nisi ex aliqua causa trabente rem extra suam dispositionem* (2). Et alibi: *Quidquid inest alicui præter suam naturam, advenit ei ex aliquo alia causa: omnia enim in bis, quæ sunt sibi naturalia, permanent, nisi aliquid aliud impediat: unde lapis non fertur sursum, nisi ab aliquo projiciente, nec aqua calefit, nisi ab aliquo calefaciente. Malum autem semper inest præter naturam ejus, cui inest, cum sit privatio ejus, quod natum est aliquid, et debet habere. Igitur oportet, quod malum semper habeat aliquam causam, vel per se vel per*

(1) Vide supra, num. 159.

(2) S. Thom., 1 p., quæst. 49, art. 1.

accidens (1). Itaque si nullum ens potest ex se malum esse, oportet, ut causam habeat.

Jam vero quoniam causa quadruplex est, efficiens, finalis, materialis et formalis, videndum est, quasnam istarum causarum, et quomodo, malum habeat.

Malum non
habet propriam
causam
formalem,

168. PROPOSITIO 2.^a **Malum non habet propriam et intrinsicam causam formalem.**

Et ratio est, quia cum malum formaliter consistat in privatione, ipsa privatio est forma vel quasi forma ejus, privationis autem ipsius nulla est alia forma constitutiva. Quare *causam formalem malum non habet, sed est magis privatio formæ* (2).

Dixi *propriam et intrinsicam formalem causam*, quia non repugnat mali dari causam formalem extrinsecam et remotam, quæ non est vere et proprie forma, eo sensu in quo rem declarat S. Thomas (3) et Suarez (4).

169. PROPOSITIO 3.^a **«Malum formaliter, ut malum est, non requirit causam finalem, illam tamen habere potest ex intentione extrinseca operantis».**

nec
finalem requirit,

«Prior pars probatur, quia malum cum in privatione et defectu consistat, non est per se intentum in rebus, unde est illud axioma: *Nemo intendens ad malum operatur*. Ergo ut sic finalem causam non requirit, sed potest consequi præter intentionem agentis.»

sed
potest habere
ex intentione
extrinseca
operantis.

«Posterior vero pars constat, quia agens, præsertim liberum et a proposito, potest directe intendere aliquod malum propter aliquem finem obtinendum» (5).

Ut vero magis hæc res, quantum attinet mores, evolvetur, distinguendum est inter malum culpæ et pænæ, itemque in malo culpæ inter permissionem et effectiorem ejusdem. Et malum quidem «culpæ formaliter, et ut tale est (sic enim loquimur), non solum finalem causam non requirit, verum

(1) S. Thom., 1 p., quest. 49, art. 1.

(2) S. Thom., 1 p., quest. 49, art. 1.

(3) 1. 2., quest. 75, art. 4; 2.^a dist. 36, quest. 1, art. 1.

(4) Disp. *Metaph.* 11, sect. 3, n. 19.

(5) Suarez, disp. *Metaph.* 11, sect. 3, n. 51. Vide S. Thom. 1. 2., quest. 75, art. 3; *de Malo*, quest. 8, art. 1; 2.^a dist. 36, quest. 1, art. 1.

etiam recte et ordinate illam habere non potest quia non potest directe intendi, nisi a depravata voluntate, quia neque potest intendi ut finis, cum sub ea ratione bonitatem non habeat; neque ut medium, quia non sunt facienda mala, ut veniant bona; inordinata autem voluntas potest intendere hoc malum, immo et malitiam ipsam, saltem ut medium et sub aliqua apparenti et falsa ratione boni, ut v. g. ad vindictam de alio sumendam vel inferendam injuriam ei, quem odio habet, vel aliquid simile. Secus vero est de permissione hujusmodi mali culpæ; hæc enim ordinate et recte intendi potest et habere bonum finem, quia ex se mala non est, sed potest esse bona. Atque hoc modo Deus permittit malum propter aliquod bonum, tum quia talis permissio ad pulchritudinem et varietatem universi spectat, ut Dionysius dixit (1), tum etiam quia novit Deus ex malis permissis, si fiant, multa elicere bona, ut late disserit Augustinus (2). Malum autem pænæ non solum quoad permissionem, sed etiam quoad effectiorem potest per se ac recte intendi propter honestum finem, justam scilicet culpæ vindictam: et hoc modo hoc malum, ut tale est, potest habere finalem causam, atque ita Deus intendit mala pænæ, quorum est auctor. Huc etiam revocari potest malum, quod medicinale dici potest, quod interdum infertur ad impediendum majus malum, ut cum brachium abscinditur ad conservandam vitam; illud enim malum tunc directe intenditur, non tamen ut finis, sed ut medium, et ita habet tunc suam causam finalem ex intentione operantis. Sic igitur potest bonum non tantum apparere, sed etiam verum, esse causa finalis alicujus mali» (3).

170. PROPOSITIO 4.^a **Malum quatenus malum est, habet materialem causam, quæ semper est aliquod bonum.**

Idem alii solent exprimere cum S. Augustino (4) et S. Thoma (5) dicentes *malum esse in bono tanquam in subjecto*.

Malum habet
causam
materialem, quæ

(1) *De divinis Nominibus*, cap. 4.

(2) *Enchirid.*, cap. 27.

(3) Suarez., loc. cit., n. 5.

(4) *Enchirid.*, cap. 13 et 14.

(5) 1 p., quest. 48, art. 3; 2.^a dist. 34, quest. 1, art. 4; *de Malo*, quest. 1, art. 2; 3.^a *Contr. Gent.*, cap. 11.

semper
est aliquod
bonum.

Probatur autem ex ipsa ratione mali, quæ consistit in privatione debite perfectionis. Atqui privatio requirit subjectum, estque in eo ipso subjecto, quod forma vel perfectione debita caret. Ergo malum, quatenus tale, subjectum habeat, necesse est. Atqui subjectum ejusmodi nequit non esse bonum; tum quia debet esse ens aliquod positivum, «tum etiam quia hoc ipsum, scilicet quod tali subjecto debeatur perfectio, qua malum privat, est sufficiens signum et testimonium, quod tale subjectum bonum sit, quia bonitas et perfectio non potest esse debita, nisi illi rei, quæ bona sit» (1). Hac postrema Minoris probatione usus est S. Augustinus (2), cum «ex ipso malo, quod interdum naturæ vel voluntati accidit, probat ipsam naturam vel voluntatem bonam esse, quia fit mala, dum bonitate debita privatur, et non omnino destruitur, alioqui jam non mala esset, sed omnino non esset» (3). Plura dabit S. Thomas (4): apud quem etiam videri potest, quomodo in sensu minus proprio malum unum morale vel peccatum potest esse causa materialis alterius, quatenus nempe unum peccatum præparat, vel ministrat materiam alteri (5).

Objecta
dissipantur.

171. Dices 1.º Malum et bonum sunt opposita. Sed unum oppositorum non est in alio. Ergo nequit malum esse in bono.

Minor patet inductione oppositorum, neque enim nigrum est in albo, nec cæcitas in visu, nec vitium in virtute etc. (6).

Resp. dist. Major; bonum et malum in communi sunt opposita, conc.; malum illud peculiare, quod est in subjecto bono, et subjectum istud sunt opposita, neg.

Et concessa Minori, neg. conseq.

- (1) Suarez, loc. cit., n. 6.
 (2) Lib. 1.º *Contr. Julian.*, cap. 3; et in *Enchirid.*, cap. 12, et alibi
 (3) Suarez, *ibid.*
 (4) Lib. 3.º *Contr. Gent.*, cap. 11, et locis nuper citatis.
 (5) Vide S. Thom., 1. 2., quest. 75, art. 4; 2.º dist. 36, quest. 1, art. 1; *de Malo*, quest. 8, art. 1.
 (6) Vide S. Thom., *de Malo*, quest. 1, art. 2, arg. 3.º; 1 p., quest. 48, art. 3, arg. 3.º; 2.º dist. 34, quest. 1, art. 4, arg. 3.º; lib. 3.º *Contr. Gent.*, cap. 11 in fin.

Magister Sententiarum (1) cum S. Augustino (2) scripsit in bono et malo fallere regulam illam Dialecticorum de contrariis, secundum quam contraria nequeunt alterum in altero, seu utraque simul esse in eodem subjecto. Et ita se res habet secundum quamdam apparentiam, prout malum absolute dictum et bonum videntur oppositionem habere (3). Si tamen res bene perpendatur ad apices veritatis, non fallit hic regula Dialecticorum, utpote quæ non respicit nisi ea, quæ vere opposita sunt, et in eodem ordine versantur. At vero bonum et malum, quod in eodem subjecto esse demonstravimus, non sunt hujusmodi, nam malum, quod est in subjecto, est speciale ac determinatum, nec importat exclusionem boni, in quo est, quia est bonum alterius ordinis ac generis ab eo, quod malum illud negat. Sic cæcitas non est in visu, cui privative opponitur, sed in subjecto visus, quod certe bonum est, cum quo nullam dicit propriam oppositionem malum cæcitatatis: simili modo malum morale non est in bono morali, sed in bono naturali; et ita porro. Et ratio est, quia non quodlibet malum opponitur cuilibet bono, sicut licet vitium in communi opponatur virtuti in communi, non tamen quodlibet vitium opponitur cuilibet virtuti, ut v. g. intemperantia liberalitati, avaritia crudelitati. Neque etiam malum destruit vel corrumpit totam entitatem atque adeo totum bonum in entibus (4), sed illam dumtaxat perfectionem, cujus carentiam involvit: quare si reliqua entitas remanet, in illa subjectari potest privatio constituens malum. Et sic hujusmodi ens bonum simul et malum erit, sed secundum diversa, bonum quidem secundum entitatem ac perfectionem, qua gaudet, et malum secundum defectum et carentiam perfectionis, qua privatum est (5).

Dices 2.º Malum se habet ad bonum, sicut non ens ad ens. Sed ens non est subjectum non entis. Ergo... (6).

- (1) Lib. 2.º, dist. 34.
 (2) *Enchirid.*, cap. 13.
 (3) S. Thom., *de Malo*, quest. 1, art. 2, ad 5.um
 (4) Vide S. Thom., 1 p., quest. 48, art. 4; 2.º dist. 34, quest. 1, art. 5.
 (5) Vide S. Thom., locis citatis in responsione ad prædictum argumentum.
 (6) Apud S. Thom., 2.º dist. 34, quest. 1, art. 4, arg. 2; 1 p., quest. 48, art. 3, arg. 2; *de Malo*, quest. 1, art. 2, arg. 13.

Resp. dist. Major. Malum se habet ad bonum sicut non ens absolute, atque adeo pure negative, dictum ad ens, *neg.*; sicut non ens determinati gradus ac privative sumptum, *conce.*

Et *contradist.* Minore, *neg.* conseq.

Nam malum non se habet ad bonum, sicut non ens absolute sumptum ad ens, non ens enim absolute sumptum est negatio pura, quæ sibi subjectum non determinat; malum autem est non ens quoddam (id est peculiaris alicujus generis, seu carentia peculiaris perfectionis), quod est privatio; et ideo oportet, quod habeat determinatum subjectum, quod non potest esse nisi ens bonum (1).

Dices 3.º Secundum Dionysium (2) malum non est existens, neque in existentibus. Atqui omne bonum (loquimur de actuali) existens est. Ergo si malum non est in existentibus, non est in bono sicut in subjecto (3).

Respondeo, quod Dionysius intelligit malum non esse in existentibus sicut partem aut proprietatem naturalem alicujus existentis (4); quia nempe malum non est in bono tamquam ponens aliquid in illo, sed ut removens ulteriorem perfectionem ei debitam (5).

Dices 4.º Illud quod est per se subjectum alicujus est etiam per se causa ejus... Sed malum non causatur per se ex principis boni. Ergo bonum non est universaliter et per se subjectum mali (6).

Resp. quod malum non habet subjectum sicut per se accidens (id est, sicut accidens proprium, quod per se inest subjecto), sed sicut privatio perfectionis: et ideo non oportet, quod per se ex principis sui subjecti causeatur, sed sufficit,

(1) S. Thom., 2.^a dist. 34, quest. 1, art. 4, ad 2.um

(2) *De divin. Nomin.*, cap. 4. Vide S. Thom. Comment. in eundem locum, part. 4, lect. 23.

(3) Apud S. Thom., 1 p., quest. 48, art. 3, arg. 1; 2.^a dist. 34, quest. 1, art. 4, arg. 1; *de Malo*, quest. 1, art. 2, arg. 1.

(4) S. Thom., 1 p., quest. 48, art. 3, ad 1.um Cfr. cætera loca sup. cit.

(5) Vide Suarez, disp. 11, *Metaph.*, sect. 3, n. 8.

(6) Apud S. Thom., 2.^a dist. 34, quest. 1, art. 5. Cfr. *de Malo*, quest. 1, art. 2, arg. 6.

quod tantum in subjecto aptitudinem et debitum requirat (1). Itaque malum in subjecto exterius causatur ex operatione causæ alicujus efficientis, eo modo qui jam declarandum venit.

Dices 5.º Si malum esset in bono tamquam in subjecto, esset accidens ejus. Atqui nequit malum esse accidens boni, quia malum diminuit vel corrumpit bonum, id quod est contra rationem accidentis, nulla enim forma destruit suum subjectum (2).

Resp. malum non esse tamquam in subjecto in ipso bono, quod diminuit vel corrumpit, sed in alio. Quod ut melius capias, revoca in mentem malum formaliter ac per se acceptum privationem quamdam esse. Ad rationem autem privationis tria requiruntur, scilicet habitus oppositus, et subjectum tam habitus quam privationis, etabilitas in subjecto ad receptionem habitus. Et ideo triplex bonum potest considerari: scilicet bonum, quod est perfectio opposita ipsi malo, et subjectum illius perfectionis et privationis opposita, et etiam ipsa etabilitas ad perfectionem illam, quæ cum sit quædam quasi inchoatio ejus, etiam bonum quoddam est. Verbi gratia, malum culpæ habet pro subjecto ipsam naturam animæ, quæ bonum quoddam est, et pro opposito ipsam gratiam, et iterum animæ inest etabilitas quædam ad gratiam habendam. Sciendum est ergo quod malum culpæ bonum gratiæ sibi oppositum ex toto tollit (sicut etiam cæcitas visum etc.), de ipsa vero natura animæ, quæ est sibi subjectum, nihil auferitur; ipsam vero etabilitatem diminuit, et hoc est bonum naturæ, quod ex culpa diminitur. Diminutio autem hujus etabilitatis non est per subtractionem alicujus partis... sed per remissionem. Remissio autem hujusmodi etabilitatis est secundum quod elongatior est ab actu, scilicet ab ipsa gratia (vel ab alio quocumque actu); quanto enim potentia est magis propinqua actui, tanto completior est (3). Jam etabilitas hæc in moralibus quidem imminui in infinitum potest, quin inquam tollatur penitus: quia hujusmodi etabilitas cum sit naturalis proprietas rei, ex principis naturæ causata,

(1) S. Thom., ib. ad 5.um Cfr. *de Malo*, loc. cit., ad 6.um

(2) *De Malo*, loc. cit., arg. 7. Cfr. apud Suarez, disp. 11 *Metaph.*, sect. 3, n. 7.

(3) S. Thom., 2.^a dist. 34, quest. 1, art. 5.

tamdiu perseverat, quamdiu res ipsa durat. Cum ergo per culpam natura non destruat, nec habitas illa deficere penitus potest. In naturalibus autem habitas illa diminui magis ac magis in infinitum nequit, sed necesse est, diminutio terminum aliquem habeat: verum quamvis diminui, posset in infinitum, nunquam extingui omnino posset, remanente subjecto ejusdem (1).

Dices 6.º Si malum esset in bono, corruptio et mors non esset malum: quod est contra communem omnium sensum. Et ratio est, quia corruptio non est malum illius subjecti, quod sub ipsa corruptione manet, id est, materiae primae, cum illa indifferens sit ad formam geniti vel corrupti; si autem dicatur esse malum rei corruptae, ergo jam non est in eo bono, cuius est malum. Ergo necesse non est, ut illud bonum maneat sub tali malo.

«Et confirmatur, nam alias annihilatio rei non esset malum ejus; quod incredibile videtur, cum sit maxime odiosa et valde incommoda et adversa appetitui, quo res omnes appetunt esse» (2).

«Respondeo mortem vel corruptionem dupliciter considerari posse: uno modo prout est *in fieri* per alterationes et dispositiones, quae antecedunt instans mortis: et hoc modo facile intelligitur habere rationem mali respectu subjecti, quod paulatim corrumpitur; contra quod non procedit argumentum. Alio modo considerari potest mors, ut est in instanti, quo res destruitur: et sic concedo (quidquid alii sentiant) mortem *proprie et in rigore* non esse malum illius rei, quae per illam destruitur, propter argumentum factum. Unde D. Thomas (3) concedit annihilationem non esse malum, quia non relinquit bonum, in quo fundetur: quod etiam sentit Augustinus in *Enchiridio* (4), ubi late probat, destructa omnino natura, non manere malum. Solet autem, late loquendo, haec corruptio vel destructio rei malum

(1) Vide S. Thom., *ibid.*; et lib. 3.º *Contr. Gent.*, cap. 12; de *Malo*, quaest. 2, art. 11 et 12; 1. 2. quaest. 85, art. 1 et 2. Cfr. Suarez, *loc. cit.* n. 9.

(2) Apud Suarez, *loc. cit.*, n. 7.

(3) *De Potent.* quaest. 5, art. 3 ad 14.um

(4) Cap. 12 et 13.

appellari, quia est totalis ablatio boni, quae sufficiens ratio est, ut odio habeatur vel fugiatur» (1).

Plura si cupis, apud S. Thomam require (2). Verum jam ad causam mali efficientem veniamus.

172. PROPOSITIO 5.^a **Malum habet causam efficientem, quae bonum aliquid est, non tamen causam efficientem per se, sed per accidens, aut saltem non ex primaria et intrinseca intentione operantis.**

Ante probationem nota causam per se hic intelligi causam, quae aliquid operatur intendendo illud, per accidens vero illam, quae operatur praeter intentionem. Itaque

Probatur prima pars: causa mali efficiens bonum aliquid est, nam malum esse necessario causatum jam superius probavimus. *Omne agens agit, secundum quod actu est, et per consequens secundum quod est aliquo modo perfectum, nihil enim est in actu, nisi secundum quod formam vel perfectionem aliquam habet* (3). *Secundum autem quod malum, non est actu, cum unumquodque dicatur malum, ex hoc quod potentia est privata proprio et debito actu. Secundum autem quod actu est, unumquodque bonum est, quia secundum hoc habet perfectionem et entitatem, in qua ratio boni consistit. Nihil ergo agit, in quantum malum, sed unumquodque agens agit in quantum bonum est. Impossibile est ergo ponere aliud activum rerum principium nisi bonum* (4).

Malum habet efficientem causam.

Hinc superius notatum reliquimus, subjectum malum operari non posse nisi in virtute boni.

Probatur secunda pars malum non habet causam per se efficientem, sed per accidens. Id probat Angelicus hisce argumentis.

Primo quidem, quia illud, quod per se causam habet, est intentum a sua causa, quod enim provenit praeter intentionem agentis, non est effectus per se, sed per accidens; sicut effusio

non per se sed per accidens.

(1) Suarez, *loc. cit.*, n. 11.

(2) *De Malo*, quaest. 1 art. 2.

(3) 2.º dist. 34. quaest. 1, art. 4.

(4) S. Thom., *de Potent.*, quaest. 3, art. 6, vers. fin. Cfr. 1 p., quaest. 49, art. 1; 2.º *Contr. Gent.* cap. 41, *Adhuc, omne agens...*; et lib. 3, cap. 10, ubi plura reperies.

sepulcri per accidens est causa inventionis thesauri, cum provenit præter intentionem fodientis sepulcrum. Malum autem, in quantum hujusmodi, non potest esse intentum, nec aliquo modo volitum vel desideratum, quia omne appetibile habet rationem boni, cui opponitur malum, in quantum hujusmodi. Unde videmus, quod nullus facit aliquod malum, nisi intendens aliquod bonum, ut sibi videtur; sicut adultero bonum videtur, quod delectatione sensibili fruatur, et propter hoc adulterium committit. Unde relinquitur; quod malum non habeat causam per se (1).

Secundo idem apparet, quia omnis effectus per se habet aliquam similitudinem suæ causæ, vel secundum eandem rationem sicut in agentibus univocis vel secundum deficientem rationem, sicut in agentibus æquivocis; omnis enim causa agens agit, secundum quod actu est, quod pertinet ad rationem boni. Unde malum, secundum quod hujusmodi, non assimilatur causæ agentis secundum id, quod est agens. Relinquitur ergo, quod malum non habeat causam per se (2).

Tertio idem apparet ex hoc, quod omnis causa per se, habet certum et determinatum ordinem ad suum effectum. Quod autem fit secundum ordinem, non est malum, sed malum accidit in prætermittendo ordinem. Unde malum, secundum quod hujusmodi, non habet causam per se (3). Cum itaque aliunde non possit esse incausatum relinquitur, ut habeat causam per accidens.

Dixi in propositione malum non habere causam per se, saltem ex primaria et intrinseca intentione operantem; quia in illis malis ac privationibus formarum, quæ rebus accidunt, propterea quod nova illis advenit forma incompossibilis cum præcedenti, ut fit v. g. cum ignis comburit lignum, et leo agnum occidit, ut vitam conservet, etc; si quis dicere velit hujusmodi mala, licet non sint propter se intenta, tamen propter aliud aliquo modo intendi, id est ut media et dispositionem necessariam ad aliud bonum introducendum, fortasse non multum aberrabit. Et ideo dixi hanc mali affectionem

(1) S. Thom., de Malo., quest. 1, art. 3. Cfr. lib. 2.º Contr. Gent. cap. 41. Adhuc, quod educitur, lib. 3.º, cap. 10. Item... etc.

(2) S. Thom., de Malo, loc. cit. Cfr. lib. 2.º, Contr. Gent., cap. 41. Amplius, si omne ens...; 2.º dist. 34, quest. 1, art. 3.

(3) S. Thom., de Malo, loc. cit.

saltem esse præter primariam intentionem agentis, quæ per se non est ad malum, sed ad bonum. Addidi etiam effectum mali esse præter intrinsecam intentionem agentis, id est præter illam, quam agens habeat ex vi actionis suæ; nam si sit agens liberum, potest directe ac per se intendere malum alterius propter alium finem, ut supra dicebamus de malo pænæ, quod Deus directe intendit supposito malo culpæ; hæc vero intentio extrinseca est illi actioni, per quam fit tale malum» (1).

Cæterum variis modis procedere potest per accidens malum in rebus ex efficientia boni, sive in naturalibus sive in artificialibus, sive in voluntariis et moralibus. Et in naturalibus quidem contingit malum per accidens primo, ut loquitur Aquinas, ex virtute et perfectione agentis (2), quod introducit virtute sua robusta perfecta que formam aliquam novam in materia, unde sequitur privatio præcedentis formæ, quæ rationem mali habet, ut cum ignis intendens esse suum communicare ligno, comburit illud, privatque forma ligni. Hoc pacto Deus est causa omnis mali naturalis aut pænæ. Malum hoc se tenet, ut vides, ex perfectione agentis (3). Vel si mavis, potest etiam repeti malum hoc ex parte formæ vel finis intenti ab agente, atque adeo ex parte effectus novi producti: et hoc modo loquitur S. Thomas: Defectus incidit præter intentionem agentis. Hoc autem contingit tripliciter: aut ex parte ejus, quod intentum est ab agente, quod cum non compatitur secum quamdam aliam perfectionem, excludit eam, ut patet in generatione naturali. Ignis enim intendit formam suam in materiam inducere; sed quia forma ignis non compatitur formam æris, inde sequitur præter intentionem agentis privatio formæ æris (4).

Secundo contingit malum ex parte agentis ratione imperfectæ ac deficientis virtutis, sicut cum agens patitur defectum virtutis, ex quo sequitur, quod actio sit defectiva et effectus deficiens; ut cum virtus membri digerentis est debilis, sequitur

Variis modi, secundum quos potest malum procedere per accidens: primo in naturalibus, ex virtute agentis,

ex defectu virtutis in operante,

(1) Suarez, disp. 11 Metaph. sect. 3, n. 13.

(2) 1. p., quest. 49, art. 1.

(3) Vide Suarez, loc. cit., n. 13.

(4) Vide S. Thom. 2.º dist. 34, quest. 1, art. 3. Cfr. 3.º Contr. Gent., cap. 10. Ex parte vero effectus..., 1. p., quest. 49, art. 1.

imperfecta decoctio et humor indigestus, quæ sunt quedam mala naturæ. Accidit autem agenti, in quantum est agens, quod defectum virtutis patitur; non enim agit, secundum quod deficit ei virtus, sed secundum quod habet aliquid de virtute; si enim penitus virtute careret, omnino non ageret. (1). Et hic modus effectiois mali per accidens solet significari, quando dicitur quod malum non habet causam efficientem, sed deficientem, quia malum (hoc pacto) non sequitur ex causa agente, nisi in quantum est deficientis virtutis, et secundum hoc non est efficiens (2).

In idem autem redit, si defectus actionis et effectus proveniat ex defectu instrumenti vel cujuscumque alterius, quod requiritur ad actionem agentis, sicut cum virtus motiva producit claudicationem propter tibiam curvatalem; utroque enim agens agit, et virtute et instrumento (3).

Tertio contingit malum ex defectu materiæ. Si enim materia sit indisposita ad recipiendam impressionem agentis necesse est defectum sequi in effectu; sicut cum monstruosi partus sequuntur propter materiæ indigestionem. Nec hoc imputatur ad aliquem defectum agentis, si materiam indispositam non transmittat ad actum perfectum: unicuique enim agenti naturali est virtus determinata secundum modum suæ naturæ, quam si non excedat, non propter hoc erit deficientis in virtute, sed tum solum quando deficit a mensura virtutis sibi debitæ per naturam (4).

Notat autem S. Thomas postremos modos, secundum quos malum contingit in rebus, tandem ad primum tamquam ad primam radicem revocari. Nam si queratur causa hujus defectus, quod est malum seminis, erit devenire in bonum, quod est causa mali per accidens et non in quantum deficientis. Hujus enim defectus, qui est in semine, causa est aliquid principium alterans, quod inducit qualitatem contrariam qualitati.

(1) S. Thom., lib. 3.º *Contr. Gent.*, cap. 10, *Ex parte quidem agentis*. Cfr. *de Malo.*, quest. 1, art. 3, *Est ergo duplex modus*; 1 p., quest. 49, art. 1.

(2) S. Thom. 3.º *Contr. Gent.*, loc. cit. Cfr. *de Malo*, loc. cit.

(3) S. Thom., lib. 3.º *Contr. Gent.*, cap. 10, *ibid.* Cfr. 2.º dist. 34, quest. 1, art. 3; 1 p., quest. 49, art. 1. Vide etiam Suarez, loc. cit., n. 14 seqq.

(4) S. Thom., lib. 3.º *Contr. Gent.*, cap. 10 *ibid.* Cfr. 2.º dist. 34, quest. 1, art. 3; 1 p., quest. 49, art. 1.

ex defectu
materiæ:

duo hi postremi
modi
ad primum
revocantur.

quæ requiritur ad bonam dispositionem seminis. Cujus alterantis virtus quanto fuerit perfectior, tanto hanc qualitatem contrariam magis inducet, et per consequens defectum seminis consequentem. Unde malum seminis non causatur ex bono, in quantum est deficientis, sed causatur ex bono, in quantum est perfectum, sed per accidens (1).

Sic igitur in naturalibus patet, quod malum per accidens tantum causatur a bono. Eodem autem modo et in artificialibus accidit; ars enim in sua operatione imitatur naturam, et similiter peccatum in utraque invenitur (2).

In moralibus denique non potest contingere malum culpæ tertio ex prædictis modis, nempe ex defectu materiæ, quia operationes morales non sunt factiones (3), ut per eas aliquid in materia constituatur, ut in 6.º *Ethicor.*, cap. 3, dicitur, *sed sunt actiones in ipsis agentibus permanentes et eos perficientes aut corruptentes* (4). Ob eandem etiam causam in moralibus malum non consideratur ex forma effectus, cui necessario adjungatur privatio alterius formæ cum illa incompositibilis, quemadmodum in primo modo declaratum est. Sed omne malum morale generatim videtur desumi ex agente, non quidem ex eo quod virtute ad recte agendum sufficienti careat, tunc enim actio moraliter mala esse non potest; sed ex eo quod ratione libertatis ac domini, quod habet in actus proprios, non semper agit prout debet, quin sit necesse in voluntate præsupponere defectum ante ipsum peccatum morale. Quæ res licet ad alium locum spectat, breviter tamen sic ex Angelici doctrina exponi potest.

In actione morali quatuor activa principia possunt currere; virtus executiva vel vis motiva, qua moventur membra ad exsequendum imperium voluntatis, voluntas imperans aliis potentiis motus suos, vis apprehensiva quæ judicio suo movet voluntatem, proponens ipsi bonum vel malum, quæ sunt voluntatis objecta, unum ad prosequendum,

(1) S. Thom. *de Malo*, quest. 1, art. 3. Cfr. Suarez, loc. cit., n. 16.

(2) S. Thom., 3.º *Contr. Gent.*, cap. 10.

(3) Quid differat factio ab actione, explicatum habes in *Logica*, n. 909.

(4) S. Thom. 2.º dist. 34, quest. 1, art. 3.

Quomodo
malum
procedat per
accidens in
artificialibus,

et in moralibus

aliud ad refugiendum, ac denique res ipsa apprehensa, a qua virtus apprehensiva movetur. Quare primum activum principium in actionibus moralibus est ipsa res apprehensa, secundum est virtus apprehensiva, tertium voluntas, quartum vis motiva, quæ exequitur imperium rationis. Jam vero *actus... virtutis exsequentis... præsupponit bonum morale, vel malum; non enim ad moris hujusmodi actus exteriores pertinent, nisi secundum quod sunt voluntarii; unde si voluntatis sit actus bonus, et actus exterior bonus dicitur, malus autem, si ille sit malus; nihil enim ad malitiam moralem pertineret, si actus exterior deficiens esset defectu ad voluntatem non pertinente, claudicatio enim non est vitium moris, sed naturæ. Hujusmodi igitur virtutis exsequentis defectus moris vitium vel totaliter excusat, vel minuit. Deinde actus... quo res movet apprehensivam virtutem, immunis est a vitio moris; movet enim secundum ordinem naturalem visibile visum, et quodlibet objectum potentiam passivam (1). Ipse etiam actus apprehensiva virtutis, in se consideratus, morali vitio caret, cum ejus defectus vitium morale vel excuset, vel minuat, sicut et defectus exsequentis virtutis; pariter enim infirmitas et ignorantia excusant peccatum vel minuunt. Relinquitur igitur, quod morale vitium in solo actu voluntatis primo et principaliter invenitur; et rationaliter, cum ex hoc actus moralis dicatur, quia voluntarius est. In actu igitur voluntatis querenda est ratio et origo peccati moralis (2).*

Si objecta apprehensa et proposita per virtutem cognoscitivam necessario allicerent, moverentque ita voluntatem, ut hæc, accepta impressione boni delectabilis allicientis, non posset actum cohibere, simili modo judicandum esset de effectione mali voluntarii, ac de mali naturalis et artificialis effectione, quæ petitur ex parte agentis. *Non est autem sic, quia quantumcumque exterius sensibile alliciat, in potestate tamen voluntatis est recipere vel non recipere: unde mali, quod accidit ex hoc, quod recipit, non est causa ipsum delectabile movens,*

(1) Passivæ potentie dicuntur illæ, quæ patiuntur vel recipiunt impressionem ab objecto: ac tales esse potentias cognoscitivas alibi demonstrandum erit.

(2) S. Thom., 3.º Contr. Gent., cap. 10.

sed magis ipsa voluntas (1). Et quia libera est, ac dominium habet sui actus, ut possit illum ponere vel non ponere, ideo peccare potest, non accommodando suas actiones regulæ rationis ac legis divinæ, vel ad aliquod bonum creatum indebito modo se convertendo. Quare diversimode peccat agens naturæ ac voluntas; *agens enim naturale est determinatum ad unum ex sua natura, unde non potest esse causa actionis inordinatæ, nisi per hoc quod aliquis defectus in ipso agente est. Voluntas autem non est determinata ad unum, sed seipsam determinat, secundum quod huic vel illi adhæret; et in tali adhæensione primum malum voluntatis consistit: unde primi mali culpæ, quod est in actu voluntatis, res bona, scilicet voluntas, causa est, sed per accidens, ut dictum est; secundi autem mali, quod est in actu exteriori, ipsa voluntas jam mala per interiorum actuum causa est* (2).

Cæterum quamvis malum culpæ non supponat necessario prævium malum in voluntate, sed sufficiat libertas ad illud explicandum, nihilominus supponit intrinsecam imperfectiorem creatæ voluntatis, mutabilitatem nempe et ingenitam defectibilitatem, quam non habet ex alia causa formali, sed ex sua propria conditione ac natura, quia ex nihilo est et limitatæ perfectionis: «ex hac enim limitatione habet, tum quod non sit sibi regulæ suarum operationum, tum etiam quod non sit per se et infallibiliter conjuncta suæ regulæ, sed possit ab illa deficere. Hæc autem naturalis imperfectio quamvis mala non sit (non est enim privatio, sed mera negatio) potest tamen esse origo mali moralis, quia adjuncta libertate, ex vi illius absque alio extrinseco impedimento, potest voluntas mutabilis non agere totum, quod potest et debet, vel agere, non sicut potest et debet, sed alio imperfectiori modo» (3). Denique in moralibus est alius modus malum patrandi sine positiva efficientia ex sola subtractione efficientiæ seu influxus bonitatis debitæ, ut accidit in peccatis

(1) S. Thom., de Malo, loc. cit.

(2) S. Thom., 2.º dist. 34, quæst. 1, art. 3, ad 4.um Cfr. Suarez, loc. cit., n. 18.

(3) Suarez, loc. cit., n. 18. Cfr. S. Thom., 2.º dist. 34, quæst. 1, art. 3, ad 4.um

omissionis, quæ saltem ex vi sui esse non requirunt actionem; cum enim formaliter peccatum consistat in privatione, quantum est de se, influxum positivum non postulat. Quidquid sit, utrum peccatum omissionis ob rationem voluntarii esse non possit absque aliquo actu positivo, id quod Theologi tractant, cum inquirent, utrum pura omisso dari queat, an vero semper omisso comitem habeat positivum actum oppositum voluntatis. Hujusmodi malum omissionis proprium est agentium liberorum, quia causæ necessariae, cum actionem ex se suspendere nequeant, proprie non deficiunt peccato omissionis, quod in eo stat, quod non fiat id, quod ab agente potest ac debet fieri. Et quamquam sæpe etiam mala in naturalibus proveniant ex sola carentia actionis, tamen hujusmodi actionis carentia non est omisso, qualis in moralibus reperitur, sed contingit, vel quia passum removetur, vel quia causa est distans, vel aliud impedimentum apponitur. Atque adeo mala, quæ hoc pacto in naturalibus accidunt, proprie non habent causam in ipsa carentia actionis, sed in aliis præviis actionibus, quæ impedimentum apposuerant, ne agens actionem suam naturalem exereret (1).

Objectiones
solutz.

173. Dices 1.º Videtur doctrina nostra refragari aperte sententiæ Domini N. Jesu Christi dicentis: *Non potest arbor bona malos fructus facere* (2). Atqui fructus hic intelligitur effectus causæ. Ergo impossibile est mali causam esse bonum (3).

Resp., quod sicut Augustinus dicit contra Julianum (4) arborem malam appellat Dominus voluntatem malam, et arborem bonam voluntatem bonam. *Ex voluntate autem bona non producit actus moralis malus, cum ex ipsa voluntate bona judicetur actus moralis bonus* (5): *sicut nec ex mala voluntate procedit opus bonum. Sed tamen et ipsa mala voluntas est ex aliquo bono, sicut et ipsa mala arbor causatur ex*

(1) Vide Suarez, loc. cit., n. 19.

(2) *Math.*, cap. 7, v. 18.

(3) Apud S. Thom., 1 p., quæst. 47, art. 1, arg. 1; *de Malo*, quæst. 1, art. 3, arg. 1.

(4) *Lib. 1*, cap. 9, circ. fin.

(5) 1 p., quæst. 49, loc. cit., ad 1.um

terra bona. Sicut enim supra dictum est, etsi aliquis effectus malus causetur ex causa mala, quæ est bonum deficiens; tamen oportet devenire ad hoc, quod malum causetur per accidens a bono non deficiente (1).

Dices 2.º Unum contrariorum nequit esse causa alterius. Sed malum est bono contrarium (2).

Resp. dist. Major: unum contrarium nequit efficere id, quod sibi contrarium est, *conc.*; aliud distinctum, *subdist.*; per se, *conc.*; per accidens, *neg.*

Dist. Minor. Malum est bono contrarium, generatim, *trans.*; quodvis malum est cuius bono contrarium, *neg.* Tum *neg.* conseq.

Bonum enim non causat illud malum, quod est sibi contrarium, sed quoddam aliud; sicut bonitas ignis causat malum aquæ, et homo bonus secundum suam naturam causat malum actum secundum morem. Et hoc ipsum per accidens est, ut dictum est in probationibus (3).

Dices 3.º Effectus causæ similis esse debet, nam omne agens agit sibi simile. Sed nulla mali similitudo in bono continetur. Ergo... (4).

Resp. dist. Major si sermo sit de causa per se operante, *conc.*; si sermo sit de causa per accidens, *neg.* *Trans.* Minor, et *neg.* conseq.

Jam vero bonum est causa mali per accidens (5).

Dices 4.º Effectus deficiens procedit a causa deficiente. Sed malum effectus deficiens est. Ergo debet habere causam deficientem. Atqui omne deficiens malum est. Ergo causa mali non est nisi malum (6).

Resp. dist. Major: sæpe, *conc.*; semper, *neg.*, ut constat ex dictis.

(1) *De Malo*, loc. cit., ad 1.um

(2) Apud S. Thom., 1 p., quæst. 49, art. 1, arg. 2; *de Malo*, quæst. 1, art. 3, arg. 4.

(3) S. Thom., 1 p., quæst. 49, art. 1, ad 2.um Cfr. *de Malo*, loc. cit., ad 4.um

(4) Apud S. Thom., *de Malo*, loc. cit., arg. 2.

(5) S. Thom., loc. nup. cit., ad 2.um Cfr. ib. ad 3.um

(6) Apud S. Thom., 1 p., loc. cit., arg. 3; *de Malo*, loc. cit., arg. 6; 2.º dist. 34, quæst. 1, art. 3, arg. 4.

Et concessa Minore, dist. simili modo primum consequens, et neg. secundum.

Aliquod bonum est causa mali, in quantum est deficiens; non tamen hoc solum modo bonum est causa mali, sed etiam quomodo bonum, non in quantum est deficiens, est causa mali per accidens (1), quemadmodum superius declaratum manet. In moralibus solet dici voluntatem peccare, quatenus deficiens est, sed aliter ac in naturalibus diximus malum contingere ex causa deficiente, seu ex imperfecta virtute causæ. In naturalibus enim causa, quæ deficiens dicitur, habet in se aliquod malum, imperfectam nempe virtutem vitiumve naturale, unde etiam effectus vitiosus existit. At vero in moralibus, ut modo dicebamus, ante peccatum non est supponendus alius defectus præexistens in voluntate præter naturalem peccabilitatem ex libera voluntatis electione, quæ peccabilitas proprie malum non est, cum sit imperfectio naturalis. Hic autem solus defectus non sufficit, ad hoc ut actus voluntatis malus sit, secus enim omnes actus illius mali forent, sed insuper requiritur, ut ex libertate ac dominio, quo prædita est, suarum operationum non se subiciat hic et nunc suæ regulæ (2). *Cum ergo dicitur, quod bonum, in quantum est deficiens, est causa mali, si ly in quantum, designet aliquid præexistens, sic non est universaliter verum; si autem designet concomitantiam, sic verum est universaliter, quia omne, quod causat malum, est deficiens, id est defectum causans, sicut si diceretur, quod omne calefaciens calefacit, in quantum est calefaciens* (3).

Dices 4.º Docente Dionysio (4), malum non est ex bono, et si ex bono esset, non esset malum (5).

Resp. mentem Dionysii eam esse, ut malum nequeat esse ex bono tamquam ex causa per se: quare in eodem capite probat malum esse ex bono per accidens (6).

(1) S. Thom., *de Malo*, loc. cit., ad 6.um

(2) Vide S. Thom., 2.º dist. 34, art. 3, ad 4.um; 1 p., quest. 49, a. 1 ad 3.um; *de Malo*, loc. cit., ad 6.um et 9.um

(3) S. Thom., *de Malo*, loc. cit., ad 6.um

(4) *De divinis Nominibus*, cap. 4.

(5) Apud S. Thom., *de Malo*, loc. cit., arg. 5.

(6) S. Thom., *ibid* ad 5.um

Et ex his facile solvi possunt plures aliæ difficultates, quæ late proponuntur ac dissipantur a S. Thoma (1).

Dices 5.º Omnis effectus causæ secundæ reducitur in causam primam. Sed omne bonum est effectus causæ primæ. Si ergo malum ab aliquo bono causatur, tunc causa prima, quæ Deus est, mali causa erit. Et sic etiam testantur sacræ Litteræ: *Ego Dominus et non est alter, formans lucem, et creans tenebras, faciens pacem, et creans malum: ego Dominus faciens omnia hæc* (2). Et: *Si erit malum in civitate, quod Dominus non fecerit* (3). Ex altera vero parte absurdum id videtur, quia sequeretur, inde Deum esse auctorem mali, id quod, potissimum si sermo sit de malo morali, maxime divinam dedecet sanctitatem.

174. **Respondeo.** Difficultas hæc declarare nos cogit, utrum et quatenus Deus mali causa esse possit. Quod ut clarius intelligatur, recolenda animo est distinctio mali in naturale vel physicum et morale, in malum pœnæ et culpæ. Deinde mali causa concipi potest Deus vel mediate, quia dedit virtutem agendi causis creatis, ex quarum actionibus mala fiunt, vel immediate, quia ipse sua actione, sive solus, sive concurrendo cum creatis causis ad earum actiones et effectus malum operatur. Et in primis quod Deus sit causa mediata malorum, quatenus causis creatis dederit virtutem actionum suarum effectricem, in dubium revocari nequit etiam relate ad mala moralia, neque id Deum reddit auctorem peccati, quandoquidem agentibus liberis largitus est virtutem capacem bonarum actionum, et cum intentione ac desiderio, ut solum bonæ actiones efficerentur; quod autem malæ pro bonis sæpe efficiantur, id non Deo tribuendum est, sed ipsi libero agenti, quod sua libertate abutens contra legem normamque a suo conditore propositam, malum pro bono eligit.

Quod vero attinet immediatam effectonem malorum naturalium vel physicorum; Deus in primis potest esse causa malorum illorum, quæ contingunt ex perfecta virtute agentis, et superius declarata manent, sive ipse solus illa, sive

Utrum vel
quatenus Deus
causa mali esse
possit.

(1) *De Malo*, quest. 1, art. 3.

(2) *Isaie*, cap. 45, v. 7.

(3) *Amos*, cap. 3, v. 6.

concurrando cum causis secundis, efficiat. *Malum quod in corruptione rerum aliquarum consistit*, scribit Aquinas, *reducitur in Deum, sicut in causam. Et hoc patet tam in naturalibus, quam in voluntariis. Dicitur enim.... quod aliquid agens, in quantum sua virtute producit aliquam formam, ad quam sequitur corruptio defectus, causat sua virtute illam corruptionem et defectum. Manifestum est autem, quod forma, quam principaliter Deus intendit in rebus creatis, est bonum ordinis universi. Ordo autem universi requirit, ut supra dictum est* (1 p., quæst. 48, art. 2 et quæst. 22, art. 2, ad 2.um), *quod quædam sint, quæ deficere possint, et interdum deficiant. Et sic Deus in rebus causando bonum ordinis universi, ex consequenti et quasi per accidens causat corruptiones rerum, secundum illud, quod dicitur* (1): *Dominus mortificat et vivificat. Sed quod dicitur* (2), *quod Deus mortem non fecit, intelligitur, quasi per se intentam* (3). Et idem dici potest etiam de malis pœnæ. *Quia ad ordinem universi pertinet etiam ordo justitiæ, qui requirit, ut peccatoribus pœna inferatur. Et secundum hoc Deus est auctor mali, quod est pœna* (4). Ac de hujusmodi malo pœnæ intelligenda sunt testimonia Isaia et Amos nuper in objectione relata (5).

At vero mali illius, quod, ut supra dicebamus, contingit ex imperfecta vel deficiente virtute causæ, Deus auctor esse nequit. *Nam malum quod in defectu actionis consistit, semper causatur ex defectu agentis. In Deo autem nullus defectus est, sed summa perfectio. Unde malum, quod in defectu actionis consistit, vel quod ex defectu agentis causatur, non reducitur in Deum sicut in causam* (6); non quod Deus hujusmodi actionem causæ creatæ defectivam et effectum malum inde procedentem non efficiat, nam certum est Deum in omnes actiones et effectus causarum creaturarum influere, sed quia imperfectioni causarum illarum, non autem Deo,

(1) 1 Reg., cap. 11, v. 6.

(2) Sap., cap. 1, v. 13.

(3) S. Thom., 1 p., quæst. 49, art. 2.

(4) S. Thom., ibid.

(5) S. Thom., ibid. ad 1.um

(6) S. Thom., 1 p., quæst. 49, art. 2.

tribuendum est, quod actiones et effectus illi sint defectuosi et mali. Quare in hujusmodi actionibus et effectibus malis, quidquid est entitatis, Deum causam habet, defectus vero Deo tamquam causæ adscribi nequit. Rem egregie declarat S. Thomas exemplo claudicationis, in qua quidquid est motus et perfectionis, virtuti gressivæ aut motivæ sane tribuendum est, defectus autem obliquitatis non ex ipsa virtute motiva, sed ex vitio tibie claudicantis procedit. (1). Quamvis fateor in alio sensu posse malum ex deficiente causa procedens in naturalibus aliquo modo refundi in Deum mediate, si nempe ipse defectus causæ causetur a Deo (2).

Denique hoc idem dicendum est ob eandem rationem de malo culpæ ac morali, quod quamvis non supponat vitium ac defectum virtutis in voluntate antecedentem ipsum actum peccati, solet nihilominus æquiparari malis physicis, quæ ex causa deficiente vel ex virtute imperfecta procedunt, quia nempe continet in ipso actu defectum et aberrationem a regula morum. Quæ doctrinæ solet etiam illa formula loquendi exprimi: *Actio vel actus peccati a Deo est, deformitas vero ac maliitia peccati a Deo esse nequit*. Et ratio est, quia *actus peccati et est ens et est actus: et ex utroque habet, quod sit a Deo. Omne enim ens, quocumque modo sit, oportet quod derivetur a primo ente, ut patet per Dionysium* (3). *Omnis autem actio causatur ab aliquo existente in actu, quia nihil agit nisi secundum quod est actu. Omne autem ens actu reducitur in primum actum, scilicet Deum, sicut in causam, qui est per suam essentiam actus. Unde relinquitur, quod Deus sit causa omnis actionis, in quantum est actio* (4). Verum hæc suo loco probanda fuisse sunt in Theologia naturali, cum sermo erit de concursu divino.

Defectus autem et est ex causa creata, scilicet libero arbitrio, in quantum deficit ab ordine primi agentis, scilicet Dei. Unde

(1) S. Thom., 1 p., quæst. 49, art. 2 ad 2.um Cfr. 1. 2., quæst. 79, art. 2; de Malo, quæst. 3, art. 1 ad 4.um et art. 2; 2.^a dist. 34, quæst. 1, art. 3 ad 3.um; et dist. 37, quæst. 1, art. 2.

(2) Vide Suarez, disp. *Metaph.* 11, sect. 3, n. 23.

(3) De divin. Nomin., cap. 5.

(4) S. Thom., 1. 2., quæst. 79, art. 2. Cfr. de Malo, quæst. 3, art. 2; 2.^a dist. 37, quæst. 2, art. 2.

defectus iste non reducitur in Deum sicut in causam, sed in liberum arbitrium; sicut defectus claudicationis reducitur, in tibiam curam sicut in causam, non autem in virtutem motivam, a qua tamen causatur, quicquid est motionis in claudicatione. Et secundum hoc Deus est causa actus peccati; non tamen est causa peccati, quia non est causa hujus, quod actus sit cum defectu (1). Simile quiddam cernitur quoque passim vel in peritissimis artificibus, quorum opera ob instrumentorum, quibus utuntur, imperfectionem ac defectum, imperfecta et vitiosa existunt. Nam in hujusmodi operibus egregia arte factis nemo profecto artifici, sed instrumentorum vitio, defectus tribuerit.

Cæterum doctrina hæc haud ægre intelligitur, supposita sententia, quam superius propugnâvimus, de formali ratione peccati. Si enim peccatum formaliter consistit in privatione, non vero in positiva entitate, malitia ipsa nihil est aliud, quam carentia perfectionis ac rectitudinis, quæ debuisset esse in actu: quæ carentia profecto, cum nihil sit positivæ entitatis, non postulat efficientiam causæ, atque adeo non procedit a Deo. Et quamquam ex hac eadem ratione neque etiam efficienter procedat a causa creata, nihilominus quoniam ab hac sola pendet, quod actus careat perfectione debita; ideo soli creatæ causæ tribuitur defectus ac malitia peccati, nullatenus autem Deo. Et quoniam cum quis dicitur causa vel auctor peccati, simpliciter intelligitur quod sit causa, sive physica sive moralis, non solius actus materialis peccati, sed potissimum deformitatis ac malitiæ, Deus autem nullo modo est causa hujus, immo nec ipsum actum peccaminorum vellet, ut poneret homo, sed potius et consiliis et minis aliisque gratiæ præsidii illum conatur a peccato detertere; nequit Deus causa vel auctor peccati simpliciter dici, quamvis ipsum physicum actum peccati cum homine concurrere causet (2).

Dices: Homo non dicitur esse causa peccati, nisi quia est causa actus peccati. Nam *nullus intendens ad malum*

(1) S. Thom., 1. 2., quæst. 79, art. 2. Cfr. alia loc. nup. cit.

(2) Vide S. Thom., 1. 2., quæst. 79, art. 1; de Malo, quæst. 3, art. 1; 2.^a dist. 37, quæst. 2, art. 1.

operatur, ut dicit Dionysius (1), ac proinde neque homo etiam intendit ipsam malitiam. Ergo vel Deus non est causa actus peccati, vel si est causa actus peccati, non minus, quam ipse homo, dici etiam debet causa et auctor peccati.

Respondeo, *neg.* antec., quia homo qui peccat, licet per se non velit (id est intendendo illam principaliter) deformitatem peccati, tamen deformitas peccati aliquo modo cadit sub voluntate peccantis, dum scilicet magis eligit deformitatem peccati incurere, quam ab actu cessare. Sed deformitas peccati nullo modo cadit sub voluntate divina, sed consequitur ex hoc, quod liberum arbitrium recedit ab ordine voluntatis divinæ (2). Quare homo est causa et actus et turpitudinis ejus; sed Deus sic est causa actus, quod nullo modo est causa defectus concomitantis actum, et ideo non est causa peccati (3). Verum de his alibi. Legatur interea S. Thomas (4).

Dices præterea, Deum saltem mediate habendum esse peccati auctorem, nam quicquid est causa causæ, est causa causati. Sed Deus est causa liberi arbitrii, unde peccatum tamquam a causa unica, fatentibus etiam nobis procedit. Ergo Deus auctor dicendus est peccati. Accedit, quod quicumque inclinatur alterius voluntatem ad peccatum, peccati certe causa est. At Deus dando homini passiones et concupiscentiam naturæ ingentem, vehementer voluntatem ad peccatum inclinatur. Ergo causa est peccati.

Resp., *neg.* assert. Ad primam probationem. *dist.* Major. Causa causæ et etiam causa causati, si causatum sequatur necessario ex propria proximæ causæ conditione, *conc.*; secus, *neg.*, et *neg.* etiam conseq. Apposite S. Thomas: *Effectus causati, in quantum est causatum, reducitur in causam. Si autem aliquid procedit a causato, non secundum quod est causatum, hoc non oportet in causam reduci. Sicut motus tibie causatur a virtute motiva animalis, quæ tibiam movet; sed obliquitas ambulationis non provenit a tibia, secundum quod est mota a virtute motiva, sed secundum quod deficit a*

(1) De divin. Nomin., cap. 4.

(2) S. Thom., de Malo, quæst. 3, art. 3, ad 1.um

(3) S. Thom., 1. 2., quæst. 79, art. 2, ad 2.um

(4) Locis citatis.